

Оксана Каліщук

ПРОТИСТОЯННЯ НА УКРАЇНСЬКО-ПОЛЬСЬКОМУ ПОГРАНИЧЧІ В РОКИ ДРУГОЇ СВІТОВОЇ ВІЙНИ У ПОЛІТОЛОГІЧНОМУ ВИМІРІ

На відміну від більшості історіографічних проблем, які цікавлять переважно фахівців-істориків, дискусія щодо українсько-польських стосунків на західних землях України у роки Другої світової війни набула широкого суспільного резонансу і, за визначенням відомого львівського історика Ярослава Грицака, стала першою великою історичною дискусією в Україні.

Вже сам факт обговорення цієї теми представниками українського (Л. Кравчук¹, В. Литвин², Л. Лук'яненко³, В. Медведчук⁴, В. Ющенко⁵ та ін.) та польського

¹ Волинь – 1943/1944: невідома трагедія. Національна гідність – це правда для себе і для своїх нащадків // *День*. – 2003. – 7 травня (№ 78). – С. 4–5; 16 травня (№ 82). – С. 4–5.

² *Литвин В.* Тисяча років сусідства і взаємодії / В. Литвин // *Голос України*. – 2002. – 12 листопада (№ 209). – С. 4–6; *Литвин В.* Тисяча років сусідства і взаємодії / В. Литвин. – Київ, 2002. – 133 с.

³ *Лук'яненко Л.* До 60-річчя події 11 липня 1943 року / Л. Лук'яненко // *Бахмутський шлях*. – 2003. – № 3/4. – С. 110–115; *Лук'яненко Л.* До 60-річчя події 11 липня 1943 р. / Л. Лук'яненко // *Самостійна Україна*. – 2003. – 15–21 вересня (№ 35). – С. 6–7.

⁴ *Медведчук В.* Волинь – наш спільний біль / В. Медведчук // *Україна: культурна спадщина, національна свідомість, державність* / [гол. редкол. Я. Ісаєвич]. – Львів, 2003. – Вип. 10: Волинь і Холмщина 1938–1947 рр.: польсько-українське протистояння та його відлуння. Дослідження, документи, спогади. – С. 763–769; *Медведчук В.* Волинь – наш спільний біль / В. Медведчук // *Волинь*. – Луцьк, 2003. – 8 квітня (№ 39). – С. 2; *Медведчук В.* Волинь – наш спільний біль / В. Медведчук // *День*. – 2003. – 2 квітня (№ 59). – С. 1, 4; *Медведчук В.* Волинь – наш спільний біль / В. Медведчук // *Молода Галичина*. – 2003. – 10–16 квітня.

⁵ Лист Віктора Ющенка до Адама Міхніка про Волинь // *Україна: культурна спадщина, національна свідомість, державність* / [гол. редкол. Я. Ісаєвич]. – Львів, 2003. – Вип. 10: Волинь і Холмщина 1938–1947 рр.: польсько-українське протистояння та його відлуння. Дослідження, документи, спогади. – С. 783–788; *Ющенко В.* Будуймо демократію на Законі Правди: Лист лідера блоку “Наша Україна” редакторів “Газети виборчої” Адаму Міхніка з приводу 60-річчя Волинської трагедії / В. Ющенко // *Україна молода*. – 2003. – 9 липня (№ 121). – С. 4; Ющенко про волинську трагедію // *Поступ*. – 2003. – 10 червня (№ 94). – С. 8; *Juszczenko W.* Kamienie pamięci / W. Juszczenko // *Gazeta Wyborcza*. – 2003. – 31 maja. – S. 14.

(М. Зюлковський⁶, М. Сівець⁷ та ін.) політикуму є доволі промовистим. Можемо також пригадати численні заяви різних партій та громадських діячів⁸. За таких обставин спокуса використання минулого у сучасній політичній грі є надто великою, а виражена позиція інтелектуалів як от Яцека Куроня⁹, нехай і шанованих у суспільстві, заледве почута (а іноді й гостро критикована¹⁰). Цікаво, що як крайніх

⁶ *Зюлковський М.* Міст над Волинню / М. Зюлковський // Україна: культурна спадщина, національна свідомість, державність / [гол. редкол. Я. Ісаєвич]. – Львів, 2003. – Вип. 10: Волинь і Холмщина 1938–1947 рр.: польсько-українське протистояння та його відлуння. Дослідження, документи, спогади. – С. 800–802; *Зюлковський М.* Міст над Волинню / М. Зюлковський // Українське слово. – 2003. – 11–17 вересня (№ 37). – С. 4; *Ziółkowski M.* Most nad Wołyniem / M. Ziółkowski, S. Kamiński // *Gazeta Wyborcza*. – 2003. – 29 lipca. – S. 13.

⁷ *Сівець М.* Свіість кожного підкаже потрібні слова / М. Сівець // *День*. – 2003. – 15 березня (№ 47). – С. 6; *Сівець М.* Свіість кожного підкаже потрібні слова / М. Сівець // *Дзеркало тижня*. – 2003. – 8 березня (№ 9). – С. 1, 5; *Siwiec M.* Nie robić krwi / M. Siwiec // *Gazeta Wyborcza*. – 2003. – 8–9 marca. – S. 18–19.

⁸ Відкритий лист з приводу 60-річчя збройного українсько-польського конфлікту на Волині // *Незалежний культурологічний часопис “І”*. – 2003. – № 28. – С. 2–3; Від засудження до примирення: Народні депутати України звернулися з відкритим листом до громадськості з нагоди 60-річчя трагічних подій на Волині // *Київські відомості*. – 2003. – 20–26 червня (№ 25). – С. 4; Відкритий лист з приводу відзначення в Польщі 60-річчя трагічних подій 1943 року на Волині // *Слово і діло*. – 2003. – 11 квітня (№ 15). – С. 6; Відкритий лист народних депутатів з нагоди 60-річчя трагічних подій на Волині // *Голос України*. – 2003. – 29 травня (№ 98). – С. 3; Волинь – наша земля, скроплена нашою кров’ю // *Шлях перемоги*. – 2003. – 27 лютого (Ч. 10). – С. 4; З приводу відзначення в Польщі 60-річчя трагічних подій 1943 року на Волині. Відкритий лист // *Голос України*. – 2003. – 16 травня (№ 89). – С. 3; З приводу відзначення в Польщі 60-річчя трагічних подій 1943 року на Волині. Відкритий лист // *Самостійна Україна*. – 2003. – 25–31 березня (№ 12). – С. 5; З приводу відзначення в Польщі 60-річчя трагічних подій 1943 року на Волині. Відкритий лист // *Волинь*. – Рівне, 2003. – 11 квітня (№ 15). – С. 6; З приводу польсько-українських подій на Волині 1943–1944-х років: Заява Проводу ОУН // *Шлях Перемоги*. – 2003. – 2 квітня (Ч. 14). – С. 2; Заява Української Народної Партії з приводу 60-річчя подій на Волині // *Волинь*. – Рівне, 2003. – 11 липня (№ 28). – С. 1; Ми боронили рідну землю: Становище Головної Булави Всеукраїнського Братства ОУН-УПА // *Шлях Перемоги*. – 2003. – 9 липня (Ч. 28). – С. 6; Незагоєна рана Волині: Відкритий лист з приводу 60-ї річчя збройного українсько-польського конфлікту на Волині // *Самостійна Україна*. – 2003. – 26–31 березня (№ 12). – С. 4.

⁹ *Kurón J.* Prawo potomków / J. Kurón // Україна: культурна спадщина, національна свідомість, державність / [гол. редкол. Я. Ісаєвич]. – Львів, 2003. – Вип. 10: Волинь і Холмщина 1938–1947 рр.: польсько-українське протистояння та його відлуння. Дослідження, документи, спогади. – С. 761–762; *Куронь Я.* “Земля не увібрала в себе всю кров...” / Я. Куронь // *Війни і мир, або “Українці – поляки: брати/вороги, сусіди...”* / [за заг. ред. Л. Івшиної]. – Київ, 2004. – С. 316–318; *Куронь Я.* Дорогі друзі / Я. Куронь // *Поступ*. – 2003. – 21 березня (№ 42). – С. 10; *Куронь Я.* Дорогі друзі / Я. Куронь // *Поступ*. – 2003. – 21 травня (№ 80). – С. 10; *Куронь Я.* “Земля не увібрала в себе всю кров” / Я. Куронь // *День*. – 2003. – 29 березня (№ 57). – С. 7; *Куронь Я.* Простіть нам / Я. Куронь // *Самостійна Україна*. – 2003. – 25–31 березня (№ 12). – С. 4.

¹⁰ *Małyszczycy Z.* Jacek Kuroń i bänderowiec to dwie bratnie dusze / Z. Małyszczycy // *Na Rubieży*. – 2002. – Nr 63. – S. 7.

представників дискусії, на поглядах яких не може ґрунтуватися порозуміння, представлено саме Яцека Куроня і Едварда Пруса¹¹.

Пригадаймо, навіть Папа Римський Іван Павло II закликав до виваженості стосовно окреслених проблем. Активізувала діяльність політиків спільна заява парламентів обох країн. У польському парламенті текст заяви було погоджено уповноваженими парламентів обох країн, що спричинило критику низки політичних угруповань, які вважали, що документ не відповідає “польській раці”. Під час парламентських слухань, крім компромісного варіанту, розробленого партіями “Право і Справедливість” та “Ліга польських родин”, був запропонований ще один проект. Він передбачав внесення до тексту слова “ґеноцид”, яке, на думку авторів, найкраще характеризує трагедію поляків на Волині¹². Власне цю позицію поділяло чимало депутатів, однак фракції “Союз демократичної лівиці”, “Громадянська платформа” та “Союз праці” брали до уваги, що такий текст не буде схвалений українською стороною. Врешті-решт, депутати “Права та справедливості” утрималися від голосування, посилаючись на неможливість підтримати текст без слова “ґеноцид” і водночас не бажаючи виступати всупереч думці українського парламенту¹³. Остаточо Сейм ухвалив рішення 323 голосами, 35 проти та 14 утрималося¹⁴.

В Україні також тривала бурхлива дискусія щодо цього питання. Більшість українських політичних середовищ була переконана, що текст є далеким від історичної об’єктивності. Представники Народного руху України (НРУ), Конгресу українських націоналістів (КУН), партій “Реформи і порядок” і “Батьківщина” та деяких інших ще до того, як у парламенті відбулося обговорення спільної декларації, кваліфікували заходи “з метою вшанування лише жертв з боку польського населення як недопустимі”¹⁵. Дисонансом стала заява комуністів, які вважали, що проект узгодженої заяви є надто м’яким та домагалися засудження УПА¹⁶. Зрештою український парламент схвалив заяву 227 голосами.

На думку Петра Тими, сучасний польський політичний контекст пам’яті про жертви Волині показує – розробка державними органами програми відзначення подій на Волині, фінансування книжки Владислава та Еви Семашків Канцелярією Президента Кваснєвського, Бюро національної безпеки і Радою охорони пам’яті та мучеництва, депутатські запити і заяви до міністра закордонних справ Влодзімежа

¹¹ *Hałas M. Niezagojona rana Wołynia / M. Hałas // Śląsk. – 2003. – Nr. 7 (93). – Lipiec. – S. 23.*

¹² Симптоматичним є коментар щодо заяви, підготовленої парламентами Еви Семашко: “Однозначно неприйнятною є заява, підготовлена парламентами Польщі і України. З морального погляду її не можна сприйняти – на одній площині поставлено злочин ґеноциду з оборонними чи нечисленними відплатними акціями. Це відбулося під тиском українських націоналістичних середовищ і свідчить про те, наскільки вони є впливовими в Україні” (*Rzeczpospolita. – 2003. – 8 lipca.*)

¹³ *Андрусечко П. По “волинському колу” / П. Андрусечко // Український тиждень. – 2008. – № 28.*

¹⁴ *Fałszywa nuta “pojednania” // Myśl Polska. – 2003. – 20–27 lipca (Nr 29–30). – S. 3.*

¹⁵ *Голос України. – 2003. – 16 травня. – С. 3.*

¹⁶ *Левицька Г. Пристрасті навколо Волинської трагедії / Г. Левицька // За вільну Україну. – 2003. – 11–12 липня (Ч. 75). – С. 1.*

Цімошевича чи маршалка Сейму Марека Боровського з вимогами офіційного за-судження державою злочинів на поляках¹⁷.

Зауважимо, що товариства кресов'яків є силою, яка намагається тиснути на сучасну владу у справі Волині. Загалом, праві середовища у Польщі є основним експертом і водночас суспільним контролером за діями влади, яка, незважаючи на усю свою проукраїнську позицію, не може зробити “неправильних” кроків, бо їй одразу згадають “непатріотичні” гріхи, змушуючи таким чином польський уряд до балансування.

Власне у 2008 р. з польської сторони пролунали досить потужні голоси про ревізію попередніх документів щодо трагедії українсько-польського конфлікту на західних землях України. Хоча урядові кола Польщі намагалися в тій чи іншій формі злагодити ситуацію, однак вони сприяли проведенню урочистостей на відзначення 65-х роковин Волинської трагедії на високому рівні (були задіяні канцелярія Президента Польщі, офіційний Інститут національної пам'яті). До речі, президент Лех Качинський не з'явився на траурних заходах, а у листі, який був зачитаний від його імені, не було згадок про УПА чи геноцид, а висловлено співчуття полякам та їхнім родинам, жертвам “волинських подій 1943–1944 рр.” (жорсткі коментарі щодо дій глави держави з'явилися не лише у правих польських виданнях¹⁸, але й в одній з найвпливовіших газет “Rzeczpospolita”¹⁹).

А вже 14 липня 2008 р. Лех Качинський назвав “волинські події” геноцидом. Відбулося це після шквалу критики президента, який відмовився від патронату над науковою конференцією, присвяченій знищенню поляків на Волині, та не брав участі у меморіальних урочистостях у Волинському сквері Варшави²⁰. А рік по тому воєвода Любліна Геновефа Токарська у Холмі наголошувала: “Сьогодні те, що на безборонній польській людності вчинила у 1943–1944 рр. Організація українських націоналістів і її збройні формування УПА, є визначене терміном етнічних чисток і як такі є злочином геноциду. Було теж злочином геноциду тоді, у 40-х роках 20 ст.”²¹.

Акцентуємо на симптоматичності останніх рішень польської влади. Йдеться про заяву Сейму²² (ухвалення якої деякі автори вважають *de facto* і *de jure* денон-

¹⁷ *Тима П.* Чи можливе примирення за схемою: “Не вибачаючи, вимагаємо вибачення” / П. Тима // Наше слово. – 2003. – 9 березня (№ 10). – С. 3.

¹⁸ *Dytkowski J.* Zawstydzająca postawa prezydenta / J. Dytkowski // Nasz Dziennik. – 2008. – 12–13 lipca (№ 162). – S. 1, 3.

¹⁹ *Ziemkiewicz R.* Zmowa milczenia o rzezi wołyńskiej / R. Ziemkiewicz // Rzeczpospolita. – 2008. – 14 lipca. – S. A002.

²⁰ *Gmyz C.* Lech Kaczyński: Rzeź Wołynia to ludobójstwo / C. Gmyz // Rzeczpospolita. – 2008. – 15 lipca (wyd. 164). – S. A005; *Stróżyk J.* Czy rzeź Wołynia to ludobójstwo / J. Stróżyk, M. Dłużniewski // Rzeczpospolita. – 2008. – 14 lipca (wyd. 163). – S. S008; *Ziemkiewicz R.* Zmowa milczenia o rzezi wołyńskiej / R. Ziemkiwicz // Rzeczpospolita. – 2008. – 14 lipca. – S. A002.

²¹ *Nieśpiał T.* Wołyń 1943 to było ludobójstwo / T. Nieśpiał // Rzeczpospolita. – 2009. – 13 lipca (wyd. 162). – S. A004.

²² *Присташ Я.* Сейм вшанував жертви Волині 1943–1944 рр. / Я. Присташ // Наше Слово. – 2009. – 26 липня (№ 30). – С. 1.

суванням документів 2003 р. про взаємне примирення та прощення²³) та ухвали регіональних сеймиків (Нижньосілезького²⁴, Опольського²⁵, Підкарпатського²⁶, Любуського²⁷, Люблінського²⁸, Малопольського²⁹), окремих посадових осіб³⁰ щодо вшанування 65-річчя подій та “вшанування жертв геноциду поляків на Східних Кресах Другої Речі Посполитої”. Також треба згадати спроби відзначення 11 липня як Дня пам’яті жертв геноциду на східних кресах Другої Речі Посполитої. На державному рівні це не мало успіху, проте на рівні воєводств (зокрема, Опольського³¹) такі рішення уже прийняті.

Як зауважує український дослідник Ігор Ільюшин, щось мало статися у мисленні польських політиків упродовж року, щоб вони за каденції одного Президента та за умов незмінності зовнішньополітичної стратегії, у якій Україні відведено роль одного із “найстратегічніших польських партнерів”, змінили свій підхід до оцінки того, що було у відносинах між українцями і поляками на т. зв. “кресах всходніх” в роки Другої світової війни³².

Члени загальнопольського Комітету з організації заходів із нагоди 65-річчя тих подій через польських євродепутатів навіть зробили спробу внести у порядок денний засідання Європарламенту питання про визнання “злочинів ОУН і УПА” та юридичної їх кваліфікації як таких, “що мали ознаки геноциду”. Уже сама термінологія цих документів є більш, ніж промовистою. Як слушно зауважує російський історик і політолог Олег Неменський – резолюція невігідна Польщі, але вона настільки гармонійно вплетена у саму логіку і глибокі традиції польської політики, що її просто не могло не бути³³.

²³ *Грабовський С.* Україна й Польща: час відкинути міфи / С. Грабовський // Український тиждень. – 2011. – 23 червня (№ 25).

²⁴ <http://bip.umwd.dolnyslask.pl/dokument.php?iddok=2793&idmp=217&r=r>

²⁵ http://umwo.opole.pl/docs/1__378_uch_x_rezolucja_x_.pdf

²⁶ www.wrota.podkarpackie.pl/res/bip/uchwaly/umwp/sejmik/09/gru/XLI_762_09_resolut.pdf

²⁷ http://www.bip.lubuskie.pl/uploads/sejmik/uchwaly/2010/XLVII_2010_stanowisko2.pdf

²⁸ www.bip.lublin.pl/index.php?id=57&p1=18647&2

²⁹ www.wrotamalopolski.pl/root_BIP/BIP_w_Malopolsce/root_UM/podmiotowe/Sejmik/Rezolucje+Sejmiku/2010/rezolucja28_10.htm

³⁰ *Гук Б.* Добра пам’ять ПНП про Східні Креси? / Б. Гук // Наше Слово. – 2008. – 10 березня (№ 10). – С. 1, 3; *Kruczek A.* Co wolno wojewodzie, to premiorowi? / A. Kruczek // *Nasz Dziennik*. – 2009. – 13 липня (№ 162); *Nieśpiał T.* Wołyń 1943 to było ludobójstwo / T. Nieśpiał // *Rzeczpospolita*. – 2009. – 12 липня.

³¹ http://umwo.opole.pl/docs/uchwala_sejmiku_x_11_lipc.pdf

³² *Ільюшин І.* Важке українсько-польське історичне минуле в матеріалах слідства польського Інституту національної пам’яті / І. Ільюшин // Україна–Європа–Світ: Міжнародний збірник наукових праць. Серія: Історія, міжнародні відносини / [гол. ред. Л. Алексієвць]. – Тернопіль, 2010. – Вип. 4. – С. 43.

³³ *Неменський О.* Эхо Волынской резни / О. Неменський // *Русский журнал: Тема недели*. – 2009. – № 20 (34). – Август. – С. 19.

Дивують мовчання та бездіяльність українських владних структур та поодинокі голоси інтелектуалів³⁴ і громадських діячів³⁵. На відміну від 2003 р., коли 60-річчя трагічних подій мало широкий суспільний резонанс по обидва боки кордону, 65-річчя українсько-польського протистояння пройшло в Україні непомітно, хоча лунали гострі заяви польської сторони.

Чимало дискусій і в Україні, і в Польщі викликало створення 15 грудня 2007 року оргкомітету під промовистою назвою “Загальнопольський комітет відзначень 65-ї річниці геноциду ОУН-УПА проти польського населення східних кресів”, який очолив тодішній віце-спікер Сейму Ярослав Калиновський. Важливо, що цей комітет поставив низку вимог до польського парламенту, серед яких: визнати злочинними організаціями ОУН та УПА, а також інші формування українських націоналістів, що співпрацювали з німцями та вшанувати жертв геноциду, вчиненого на кресах, називаючи цей злочин властивим терміном (геноцид)³⁶. До речі, Голова Секретаріату КУН назвав ці заяви Польщі провокацією Москви³⁷. Симптоматично, що уже 2011 р. почав діяти “Міжнародний комітет з нагоди відзначення 70 річниці апогею геноциду, здійсненого українськими шовіністами у 1939–1947 рр.”, а очолив його Ярослав Калиновський.

Події останніх років переконують у тому, наскільки неоднозначно сприймають проблему українсько-польського протистояння в українському та польському суспільствах. Указ Президента Віктора Ющенка про присвоєння звання “Герой України” Степанові Бандері у Польщі пов’язують насамперед з “волинськими подіями” (хоча з 1941 р. той перебував у німецькому концтаборі Заксенгаузен). На початку президентства Віктора Януковича збурила суспільство скандальна виставка “Волинська різня: польські та єврейські жертви ОУН-УПА”. Безперечно, ця тема заполітизована. І виставка, організована депутатом-регіоналом Вадимом Колесніченком³⁸, спричинила дискусії, а учасники полеміки висловлювали думки, що

³⁴ Небезпечна подачка екстремістам: Чому мовчать совісні поляки? // День. – 2009. – 1 серпня (№ 133). – С. 4.

³⁵ Заява Львівського обласного громадського об’єднання “Українська альтернатива” щодо антиукраїнських проявів в офіційній політиці Республіки Польща // 2000. – 2009. – 21–29 августа (№ 34). – С. А3.

³⁶ Шевців А. УПА знову стає знаряддям боротьби за електорат у Польщі / А. Шевців // Наше слово. – 2008. – 25 травня (№ 21). – С. 3.

³⁷ Заяви Польщі стосовно вшанування 65-ї річниці геноциду, вчиненого ОУН і УПА проти польського населення на Волині, є провокацією Москви [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.radical.org.ua/index.php?option=com-content&view=article&idview&id=87>

³⁸ Tuzow-Lubański E. Nie można budować państwa na bagnie: Rozmowa z deputowanym do parlamentu ukraińskiego z ramienia rządzącej Partii Regionów Ukrainy Wadimem Kolesnyczenką – organizatorem wystawy “Rzezie na Wołyniu: polskie i żydowskie ofiary OUN-UPA” / E. Tuzow-Lubański // Myśl Polska. – 2010. – 23–30 maja (Nr 21–22); Kolesnyczenko W. Nie można budować państwa na bagnie: rozmowa z deputowanym do parlamentu ukraińskiego z ramienia rządzącej Partii Regionów Ukrainy Wadimem Kolesnyczenką – organizatorem wystawy “Rzezie na Wołyniu: polskie i żydowskie ofiary OUN-UPA” / W. Kolesnyczenko // Biuletyn Informacyjny. 27 Wołyńska Dywizja Armii Krajowej. – 2010. – Nr 3 (107). – Lipiec-wrzesień. – S. 66–73.

розсварити Україну і Польщу вигідно третій стороні – Росії³⁹. Як слушно зауважив з цього приводу Андрій Портнов, безвідповідальні політичні маніпуляції вкотре ускладнили саму можливість серйозної рефлексії про Волинь 1943 року⁴⁰.

Думки політиків та публіцистів на шпальтах газет, на жаль, мали значно більший суспільний резонанс, ніж дослідження учених-істориків. Не доведені факти, а емоції часто брали гору. Після ліквідації у 1989 р. у Польщі цензури опубліковано об'єктивні наукові праці, однак у пресі та в деяких офіційних документах домінували емоційні вислови про злочини українських націоналістів та геноцид поляків. У цьому особливу роль відіграють, на думку українських дослідників, зокрема Ярослава Дашкевича, товариства “кресов’яків”, які розгорнули бурхливу антиукраїнську істерію⁴¹. Серед інших також назвемо Товариство шанувальників Львова і південно-східних окраїн (Towarzystwo Miłośników Lwowa i Kresów Południowo-Wschodnich), Товариство увічнення пам’яті жертв злочинів українських націоналістів (Stowarzyszenie Upamiętnienia Ofiar Zbrodni Ukraińskich Nacjonalistów), Товариство охорони польських могил на Сході (Stowarzyszenie Straży Mogił na Wschodzie), Світовий союз ветеранів Армії Крайової (Światowy Związek Żołnierzy Armii Krajowej) і навіть кресов’яцька партія (Polskie Stronnictwo Kresowe). Вплив цих середовищ на польський політикум забезпечує їх співпраця з однією із парламентських партій – PSL (Polskie Stronnictwo Ludowe – Польська Народна Партія).

Ярослав Поліщук висловив думку, що воєнне минуле вже неймовірно далеко й давні образи стираються під тиском часу, однак досі діють політичні сили, яким залежить на роздмухуванні польсько-українського конфлікту і обидва суспільства живуть власними проблемами і не готові перейти той принциповий поріг у взаємних стосунках, який передбачає взаємне прощення минулого заради минулого⁴².

Анна Стронська висловила думку, що українська державність є замолодою, наболілою, щоб зуміти толерувати нехай би пам’ять про польське сторічне домінування⁴³.

Офіційні Київ та Варшава дотримують своєрідного паритету у вшануванні як польських (Павлівка, Гута Степанська), так і українських жертв протистояння (Павлокома), що дає шанси на партнерські взаємостосунки між державами. Загалом

³⁹ Музиченко Я. Над Варшавою – Москва?: Кремлівські організатори виставки сфальсифікованих “документів” про Волинську трагедію прагнуть тримати Польщу на прив’язі / Я. Музиченко // Україна молода. – 2010. – 15 квітня (№ 69). – С. 6–7; Кабачій Р. Терор історією / Р. Кабачій // Український тиждень. – 2010. – 16–22 квітня (№ 15); Захаров Д. Напівправа, брехня чи провокація?: Післямова до виставки “Волинська різня” / Д. Захаров // День. – 2010. – 23–24 квітня (№ 72–73). – С. 11.

⁴⁰ Portnow A. O kompleksie ofiary z czystym sumieniem, lub ukraińskie interpretacje “rzezi wołyńskiej” 1943 r. / A. Portnow // Kurier galicyjski. – 2011. – 30 czerwca – 14 lipca (Nr 12). – S. 8.

⁴¹ Дашкевич Я. Фальсифікація новітньої історії українського народу в сучасній Польщі (Товариства кресов’яків та їх діяльність) / Я. Дашкевич // Український час. – 1991. – №1 (8). – Грудень. – С.15.

⁴² Поліщук Я. Бандити і жертви: чорно-білий світ пам’яті / Я. Поліщук // Всесвіт. – 2009. – № 1–2.

⁴³ Strońska A. Dopóki milczy Ukraina / A. Strońska. – Wyd. 2 rozsz. – Warszawa, 2006. – S. 28.

Київ та Варшава намагаються дотримуватися проголошеної тези, що конфлікти минулого не можуть переписати те, що протягом століть поєднає Україну і Польщу⁴⁴. Однак неузгодженості з відкриттям меморіалів в Островках та Сагрині дають підґрунтя для роздумів...

Прагнення обох народів до правди вдало висловив професор Богдан Осадчук в інтерв'ю тижневику "Wprost": "Теперішні польсько-українські стосунки як хороші – на найвищому рівні, дещо гірші – на середньому, а зовсім погані – внизу"⁴⁵. Якщо у міждержавних стосунках можна було простежити ознаки взаєморозуміння, то на особистісному рівні ситуація значно складніша. Тим більше, що дії політиків не додають позитиву (згадаймо, хоча б, організацію заходів у Павлівці, коли було обмежено у радянському стилі участь громадян⁴⁶). Як зауважує Сергій Грабовський, первинним має бути діалог "притомних" інтелектуалів, які спроможні на об'єктивні погляди щодо іншої сторони та на раціональну, без зайвої істерії каяття, самокритику, а вже по тому може виступати політична складова⁴⁷.

Події останнього часу засвідчують, що гострі конфлікти минулого так чи інакше впливають на сучасні політичні стосунки між двома країнами. Як визнає більшість українського та польського політикуму – не болючими образами минулого, а перспективами майбутнього повинні перейматися два сусідні народи. Водночас, така стратегія поведінки українського та польського істеблішменту, породжує звинувачення у тому, що пам'ять минулого радше підпорядковується сучасним політичним реаліям та потребам, аніж є справді тим, що хвилює сучасних політиків.

⁴⁴ Спільна заява Президента України і Президента Республіки Польщі // Поступ. – 2003. – 16 липня (№ 120). – С. 9.

⁴⁵ Ludzie // Wprost. – 2001. – № 19 (963) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.wprost.pl/ar/10033/Ludzie/?O=10033&pg=1>

⁴⁶ Романюк Н. "Сидіть дома й не рипайтесь" / Н. Романюк // Україна молода. – 2003. – 22 липня (№ 130). – С. 5; Романюк Н. "Сидіть удома й не рипайтесь" / Н. Романюк // Волинь. – Рівне, 2003. – 25 липня (№ 30). – С. 1, 2; Саквук В. Чому нас не пустили до Президента? / В. Саквук // За вільну Україну. – 2003. – 22 липня (№ 79). – С. 3.

⁴⁷ Грабовський С. Волинська трагедія: те, про що зазвичай говорять історики / С. Грабовський // День. – 2009. – 11 серпня (№ 139). – С. 4.